

Nr 158.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning; given Stockholms slott den 3 mars 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Herman Eriksson,

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1944.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och finansdepartementen anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson:

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 25 till 1939 års urtima riksdag därom gjorda framställning anvisade riksdagen (r. skr. nr 35) till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under tionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Genom brev den 3 november 1939 ställde Kungl. Maj:t anslaget till kommerskollegii förfogande att av kollegium disponeras för därmed avsett ändamål, varjämte Kungl. Maj:t förordnade, att från anslaget finge, enligt vad i

brevet stadgades och på av kollegium i övrigt föreskrivna villkor, till ägare av handelsfartyg, som kollegium bestämde, utgå bidrag med högst hälften av de med anskaffning för fartyget och anbringande å detsamma av skyddsanordningar mot minsprängning förenade kostnaderna. Därjämte bemyndigade Kungl. Maj:t marinförvaltningen att för en kostnad av högst 750 000 kronor omedelbart anskaffa 300 paravaner, 300 bogsertrossar och 225 inhalningstrossar att användas till skyddsanordningarna i fråga, för vilken anskaffning kollegium skulle hava att till marinförvaltningen på rekvisition i mån av behov från anslaget utbetala sistnämnda belopp, högst 750 000 kronor. Vidare föreskrev Kungl. Maj:t, att den sålunda av marinförvaltningen anskaffade materielen skulle, mot den ersättning och i den ordning kollegium bestämde, tillhandahållas ägarna till de fartyg, för vilka enligt vad förut sagts bidrag skulle utgå, och skulle ersättningen, i den mån den avsåge kostnader som bestritts med av kollegium till marinförvaltningen utbetalade medel, tillgodoföras anslaget, att marinförvaltningen, efter samråd med kollegium, skulle hava att meddela anvisningar om ifrågavarande skyddsanordningars beskaffenhet, förvaring, vård och användning samt att, därest paravan ej längre erfordrades för fartyg, för vilket den med bidrag från anslaget anskaffats, eller fartyget försåldes till utlandet, paravanan skulle, om marinförvaltningen så påfordrade, utan ersättning avstås till kronan.

Sedermera förklarade Kungl. Maj:t genom beslut den 12 juli 1940, bland annat, att vad genom brevet den 3 november 1939 bestämts om vissa antal bogsertrossar och inhalningstrossar skulle äga tillämpning jämväl å andra tillbehör till paravan.

Genom särskilda beslut dels av Kungl. Maj:t den 10 oktober 1941 dels ock av 1943 års riksdag (r. skr. nr 133) ha medgivanden lämnats till fortsatt disposition av anslaget under budgetåret 1942/43 respektive budgetåret 1943/44. I propositionen nr 25 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen lämna motsvarande medgivande för budgetåret 1944/45.

I skrivelse den 14 februari 1944 har *kommerskollegium* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning anvisa ett reservationsanslag av 950 000 kronor. Vid skrivelsen äro fogade av kollegium från en del av frågan intresserade föreningar samt redare och befälhavare för fartyg, som försetts med paravaner, inhämtade yttranden ävensom från marinförvaltningen införskaffad beräkning över kostnaden för den på sistnämnda ämbetsverk ankommande anskaffningen av materiel till de nya skyddsanordningar varom nu är fråga.

Kollegium har till en början, bland annat, lämnat en redogörelse för användningen av förenämnda anslag å 1 000 000 kronor. I avseende härå anför kollegium följande:

Marinförvaltningen har anskaffat i Kungl. Maj:ts brev den 3 november 1939 omförmälda paravaner, bogsertrossar och inhalningstrossar samt dessutom paravanlängor, klamrar, bärgningsgafflar, reservdelslådor och verktygs-

lådor. Förutom de med denna anskaffning direkt förbundna kostnaderna har med densamma varit förenade en del mindre kostnader, avseende verktyg för tillverkningen, rese- och traktamentsersättning för kontrollpersonal samt fotografier för beskrivning av paravansvep m. m. Det belopp, som med anledning härav från anslaget utbetalats av kollegium till marinförvaltningen, uppgår till netto 649 986 kronor 48 öre.

Till en början försågos endast ett fåtal handelsfartyg med paravaner. Ända till dess kollegium genom kungörelse den 29 mars 1943 föreskrev, att svenska handelsfartyg, som från svensk hamn avginge på resa i oceanfart, skulle vara försedda med paravanutrustning, utlämnades allenast beträffande 2 fartyg bidrag från anslaget till fartygsägaren. Sedermera har emellertid paravananskaffningen för handelsfartyg tagit större omfattning. För ytterligare 47 fartyg har kollegium medgivit, att bidrag från anslaget får utgå. Beträffande 17 av de sistnämnda fartygen har bidraget fastställts till beloppet och utlämnats. De sålunda för 19 fartyg utlämnade bidragen hava föranlett netto-utbetalning av 50 184 kronor 88 öre från anslaget.

Från anslaget har alltså hitintills sammanlagt utbetalats netto 700 171 kronor 36 öre.

Vid en utlämning i medeltal per fartyg av en normalutrustning, bestående av 4 paravaner, 3 paravanlängor, 4 klamrar, 4 bogsertrossar, 3 inhalnings-trossar, 1 reservdöslåda, 1 verktygslåda och 2 bärgningsgafflar, är den av marinförvaltningen anskaffade materielen beräknad för 75 fartyg. Därest statsbidrag skall ifrågakomma beträffande fartyg till det antal, för vilket denna materiel sålunda är beräknad, torde anslaget komma att belastas med ytterligare bortåt ett par hundra tusen kronor och alltså bli i det närmaste förbrukat.

Jag vill i anslutning till denna redogörelse meddela att, enligt vad jag inhämtat, kostnaden för anbringande av en paravanutrustning avsevärt överstiger kostnaden för anskaffning av densamma. Då statsbidrag meddelas, erhåller därför fartygsägaren förutom utrustningen även ett kontant belopp, motsvarande högst hälften av skillnaden mellan kostnaderna för utrustningens anbringande och för dess anskaffning. Någon ersättning, att tillgodoföras nuvarande anslag, kommer således icke i fråga.

Kollegium framhåller vidare i sin skrivelse, att förhållandena kunde bli sådana, att väsentligt flera handelsfartyg, än vad det nu förefintliga anslaget kunde tillgodose, bleve enligt föreskriften i kollegii kungörelse den 29 mars 1943 skyldiga att förses med paravanskyddsanordningar. Kollegium hade för den skull tagit under övertvägande, huruvida föreskriften borde kvarstå och huruvida ytterligare medel borde anvisas för statsbidrag till dylika anordningar.

Enligt vad de till kollegium avgivna yttrandena utvisade syntes de i brukvarande paravanerna hava i allmänhet kunnat användas utan större olägenheter. Någon direkt nytta av paravanerna hade ej bevisligen förekommit, men sjöfolket syntes som regel hysa förtroende för dem. Under sådana omständigheter funne kollegium icke skäl föreligga att upphäva fordran å fartygs förseende med paravanutrustning. Skulle denna fordran kvarstå, syntes det enligt kollegii mening rimligt, att möjlighet även framdeles bereddades redarna att erhålla statsbidrag till minskyddsanordningarna.

Beträffande den av marinförvaltningen uppgjorda beräkningen av anslagsbehovet för materielanskaffningen anför kollegium härefter följande:

Beräkningen avser 75 fartyg. I beräkningen har den ovan angivna normalutrustningen per fartyg på av marinförvaltningen anförda skäl ökat med en paravanlänga och en inhalningstross. Marinförvaltningen anser, att kostnaden för 75 dylika utrustningar bör beräknas till 700 000 kronor. Häri hava inräknats ej blott eventuella av krisläget föranledda merkostnader utan även kostnader för besiktning m. m., varmed torde förstås kostnader för ändamål liknande dem, som enligt vad ovan sagts vid marinförvaltningens förra materielanskaffning föranledde en del mindre kostnader. Det kan emellertid i vissa fall komma att visa sig påkallat att utöka de av marinförvaltningen redan anskaffade normalutrustningarna med en paravanlänga och en inhalningstross. För den skull och då kostnader kunna uppkomma för ändamål, som ej nu kunna förutses, torde ett belopp av 710 000 kronor böra beräknas för marinförvaltningens utgifter.

Att vid beräkningen av ett blivande anslags storlek taga särskild hänsyn till eventuellt behov av att upplägga ett av marinförvaltningen omförmållt förråd av 150 bogsertrossar torde ej vara påkallat.

Kommerskollegium har slutligen uttalat, att för statsbidragens utbetalning till fartygsägarna kunde komma att per fartyg behövas ett i genomsnitt högre belopp än hittills. De redan gjorda utbetalningarna omfattade nämligen bland annat några fall, där beloppet varit osedvanligt lågt. Å andra sidan torde det kunna förväntas, att någon mindre del av det redan anvisade anslaget av 1 000 000 kronor komme att återstå, sedan de statsbidrag, för vilka detsamma varit avsett, utbetalats. Då denna återstod även i fortsättningen kunde tagas i anspråk vid utbetalning av statsbidrag, torde från det nu ifrågasatta anslaget ej behöva åtgå mer än netto 240 000 kronor för reglerandet av utbetalningarna till fartygsägarna. Det sammanlagda belopp, som nu skulle erfordras, utgjorde alltså 950 000 kronor.

Vad angår kollegii uttalande, att det icke vore påkallat att vid beräkningen av anslagets storlek taga särskild hänsyn till av *marinförvaltningen* framhållet behov av visst antal bogsertrossar, har sistnämnda ämbetsverk i sin till kollegium avgivna beräkning — under förmålan att enligt vad erfarenheten visat förbrukningen av bogsertrossar i atlantfart vore stor — ansett ett förråd av 150 stycken bogsertrossar böra uppläggas å Göteborgs örlogsvarv, av vilka 50 stycken borde vara kompletta, d. v. s. försedda med kopplingshylsa. Mot kontant betalning kunde rederierna direkt från detta förråd komplettera erhållna svep. Anskaffningskostnaderna för ett dylikt förråd beräknades för närvarande till 22 000 kronor.

Departements-
chefen.

Vid anmälan för Kungl. Maj:t den 22 september 1939 av då föreliggande fråga angående anslag till främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning framhöll dåvarande chefen för handelsdepartementet, att paravanskyddssvep vore ägnade att i avsevärd grad minska risken för de fartyg, som vore försedda därmed, mot sprängning av förankrade minor. Det vore en samhällelig angelägenhet av största betydelse att sjöfarten på säkrast möjliga sätt i erforderlig utsträckning upprätthölles.

Ehuru det uppenbarligen låge i redarnas eget intresse, att åtgärder till skydd mot minfaran i görligaste mån vidtoges, delade departementschefen de i ärendet hörda myndigheternas uppfattning, att statens medverkan till dylika åtgärder i dåvarande läge, särskilt med hänsyn till den statliga krigsförsäkringsverksamheten, vore motiverad. Det då föreliggande — och av riksdagen sedermera biträdda — förslaget, enligt vilket denna medverkan skulle lämnas på sådant sätt, att staten bidroge med halva kostnaden för skyddssvepens anskaffande och anbringande å fartygen, förefölle departementschefen rimligt.

Med anlitande av det av riksdagen för ändamålet anvisade anslaget å 1 000 000 kronor har paravanustrustning anskaffats för 75 handelsfartyg samt hittills anbringats å 19 sådana fartyg. För ytterligare 28 fartyg, utöver de sist nämnda, har kommerskollegium medgivit, att bidrag från anslaget får utgå.

Kommerskollegium har numera inhämtat yttranden från vissa föreningar å sjöfartens område samt redare och fartygsbefälhavare angående de erfarenheter, som av dem gjorts rörande paravanskyddsanordningarnas behövlighet och användbarhet. I åtskilliga av dessa yttranden ha anordningarna rönt hög uppskattning, särskilt med hänsyn till den känsla av säkerhet de skänkte de ombordvarande. Det har emellertid därvid tillika framhållits, att man givetvis icke kunde bestämt uttala sig om, huruvida användandet av paravansvep under en viss resa räddat fartyget från en annars oundviklig minsprängning. Med avseende å frågan om paravanernas användbarhet har från några håll gjorts gällande, att vissa olägenheter vore förknippade med deras användning men att dessa olägenheter torde kunna minskas efter närmare kännedom om anordningarnas rätta skötsel. I några av yttrandena har anförts, att de erinringar, som från en del håll gjorts mot paravanernas ändamålsenlighet, huvudsakligen med hänsyftning till att de vore ohanterliga, saknade fog och att, även om den trygghet paravanerna erbjöde ej vore fullständig, de dock säkerligen innebure ett gott skydd.

Av kommerskollegii nu föreliggande skrivelse framgår, att det av 1939 års urtima riksdag för ändamålet anvisade anslaget kan beräknas inom en nära framtid bliva helt förbrukat. Med hänsyn härtill och då de av dåvarande departementschefen vid samma riksdag framhållna skälen för statens medverkan till skyddsanordningarnas anskaffande alltjämt torde vara gällande, tillstyrker jag, att nya medel för ändamålet äskas av riksdagen. Mot kommerskollegii beräkning av medelsbehovet finner jag ej anledning till erinran. Anslaget torde böra anvisas såsom reservationsanslag och disponeras på i huvudsak samma villkor som det tidigare anslaget. Återstående medel å sistnämnda anslag synas böra tillgodoföras det nya anslaget.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Främjande av handelsfartygs förseende med skyddsanordningar mot minsprängning* för budgetåret 1944/45 under tionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 950 000.

Kungl. Maj:ts proposition nr 158.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.